

MIC GLOSAR DE TERMENI

În această secțiune vă prezentăm câteva concepte științifice de bază în discuția despre diversitatea de gen. Ne-am străduit să formulăm definiții și explicații cât mai accesibile pentru persoane care nu au foarte multe cunoștințe legate de subiectul diversității de gen. Dacă doriți să aprofundați această cunoaștere teoretică, puteți vizita și site-ul www.transinromania.ro – realizat de echipa condusă de Patrick Brăila în cadrul asociației Accept. De asemenea, pe site-ul proiectului nostru, www.t-jobs.org, am început să adunăm la secțiunea Resurse o serie de studii și articole științifice care v-ar putea interesa. Desigur însă ca cel mai eficient mijloc de aprofundare a acestor informații este instruirea directă, prin interacțiuni cu echipa noastră de formare cis-trans. Vă amintim că în broșura de bune practici aveți informații legate de training-urile pe care echipa TRANScendent le oferă gratuit companiilor partenere.

Persoana **cisgender** este acea persoană care se identifică cu sexul atribuit la naștere, precum și cu genul social rezultat din această atribuire. Fiindcă acesta este cazul la majoritatea persoanelor, conceptele de sex atribuit la naștere și identitate de gen ajung în mod nefericit să se suprapună în mintea celor mai mulți oameni.

Identificarea este un termen adesea greșit conceptualizat. De multe ori este înțeles ca și o apropiere, o însușire a unei realități externe - o asimilare a unor estetici și a unor roluri de gen și integrarea lor de către o persoană.

În realitate, exprimă un proces în sens invers: găsirea, prin introspecție și contextualizare, a unei realități profunde, a unei conștiințe de sine și a unui confort firesc asociat cu identitatea de gen a persoanei respective. Componenta performativă, de comportament și prezentare, poate sau nu să urmeze realizării, în cazul persoanelor trans, și este un lucru foarte individual.

Persoanele **cisgender**, de obicei, nu trec prin acest proces de actualizare deoarece identitatea lor și sexul atribuit la naștere coincid - astfel, identificarea lor cu genul atribuit la naștere devine o experiență automată, invizibilă pentru sine.

Expresia de gen este dimensiunea performativă a identității individului - felul în care persoana se exprimă, prin haine/înfățișare, atitudine, comportamente. Expresia, însă, nu *dictează* identitatea de gen a persoanei: un bărbat, fie el cis sau trans, cu o expresie de gen care include elemente stereotipic feminine (ex. machiaj, ținute colorate), rămâne tot bărbat, la fel cum o femeie care poartă pantaloni rămâne femeie.

Transgender e un termen umbrelă, sub care sunt incluse diverse identități de gen, altele decât bărbați sau femei cisgender. Persoanele trans nu se identifică cu sexul atribuit la naștere, sau cu genul social rezultat din această atribuire. Câteva exemple concrete de identități trans:

Femeie trans înseamnă o persoană care se identifică femeie, deși la naștere a fost considerată bărbat, a fost înregistrată în registrul stării civile și în certificatul de naștere cu sex bărbătesc și, prin urmare, în familie și societate i s-a atribuit genul bărbătesc.

Barbat trans înseamnă o persoană care se identifică bărbat, deși la naștere a fost considerat femeie, a fost înregistrat în registrul stării civile și în certificatul de naștere cu sex femeiesc și, prin urmare, în familie și societate i s-a atribuit genul feminin.

Nonbinar sau genderqueer este un termen ce descrie o persoană care nu se identifică cu binaritatea bărbat/ femeie, și care se identifică între sau în afara celor două identități. Persoanele nonbinare preferă adesea să nu li se vorbească folosindu-se 'limbaj cu gen' - adică 'el' sau 'ea', 'fată' sau 'băiat' - ci să se folosească pur și simplu numele lor atunci când

se vorbește despre ei. De exemplu, chiar dacă o persoană nonbinară arată ca o 'femeie', e posibil să prefere să nu fie numită așa. Exemple de expresii fără gen:

- *Ești o persoană competentă. (în loc de 'ești competentă' sau 'ești competent')*

- *Vin de la Oana. Suntem colegi. (în loc de 'vin de la colega mea Oana')*

- *Crezi că ar fi bine să vorbim și cu Oana? (în loc de 'și cu ea')*

În engleză, persoanele nonbinare folosesc 'they', 'their', 'them' - ceea ce din păcate în româna nu funcționează la fel de bine.

Exemple de persoane care și-au făcut publică identitatea nonbinară: Andrea Gibson (SUA, poet), Liv Hewson (AUS, actor), Eddie Izzard (UK, actor), Sam Smith (UK, muzician), Rebecca Sugar (SUA, animator), Steven Tyler (solist al Aerosmith), Chanda Prescod-Weinstein (cosmolog), Rose McGowan (SUA, actor), Ezra Miller (SUA, actor).

Sistem binar, binaritate, identitate de gen binară

Binaritatea denotă o supoziție dominantă în spațiul socio-cultural vestic. Ea plasează atât sexul cât și genul în două categorii strict distincte, cu diferențe fixe, imuabile, înnăscute, între "masculin" și "feminin". Această viziune atrage după sine stereotipii puternice și asocieri rigide. Ele nu corespund cu realitatea trăită a indivizilor, pe larg, sau cu consensul științific actual.

În realitate genul, un construct psihologic și social, este un spectru de la masculin la feminin, iar indivizii se pot regăsi oriunde între cei doi poli, sau chiar în afara spectrului cu totul (ex: persoanele **agender**, care nu se identifică cu vreun gen).

În ceea ce privește consensul medical, distincția dintre sexe a devenit un instrument ce informează practica medicală la nivel orientativ - deși util și funcțional, este un construct artificial a cărui rigiditate nu se regăsește în realitatea documentată. Ansamblul de caracteristici anatomice, hormonale și cromozomiale ce încadrează indivizii într-un sex sau altul prezintă variații vaste, cu sau fără impact vizibil sau relevant clinic.

Genderfluid sunt persoane care oscilează între bărbat și femeie și viceversa, și care își manifesta atât părțile masculine cât și cele feminine, în același timp sau în perioade diferite.

Exemple de persoane publice care și-au făcut cunoscută identitatea genderfluid: Miley Cyrus (SUA), Cara Delevigne (UK), Janae Kroc (SUA), Ruby Rose (Australia).

Gender mainstreaming (abordarea integrată a egalității de gen)

Aceasta este o unealtă din sfera politicilor publice, o practică asumată la nivel internațional, și folosită pentru a asigura egalitatea completă de gen în practică. Persoanele trans ar trebui menționate în strategia sau mandatul organismului sau organismelor naționale pentru

egalitate. Deocamdată, în România, nici Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse, nici Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării nu și-au îndeplinit această obligație.

Intersex

Persoanele intersex au două sau mai multe din cele 5 componente ale sexului biologic diferite între ele. De exemplu, o persoană intersex poate avea cromozom masculin dar aparat reproductiv femeiesc, sau caracteristici secundare femeiești (sâni, voce, absența părului facial sau corporal). Unele persoane intersex își asumă identitatea sexuală și ca identitate de gen, având în vedere că se situează într-o zonă ambiguă, sau ambivalentă, în termeni de bărbat sau femeie. În trecut, persoanele intersex erau numite ‘hermafrodiți’, dar astăzi termenul este considerat peiorativ. Persoanele nu sunt ‘o lună femeie, o lună bărbat’ - așa cum multe persoane lipsite de educație de gen cred până în zilele noastre – ci posedă, în același timp, prin structura lor anatomică, caracteristici ale ambelor sexe. Identitatea de gen a persoanelor intersex este adesea determinată de cum se raportează la sistemul binar, sau la gândirea binară a celor din jur.

Adesea, dar nu întotdeauna, femeile și bărbații trans își doresc să tranziționeze. **Tranziția** e de mai multe feluri. Pentru dvs., ca angajator, poate fi util să știți câte ceva despre aceste lucruri. Cunoștințele despre tranziție vă vor permite să puteți oferi sprijin adecvat angajatului/angajatei trans, un lucru nu numai de dorit prin beneficiile reciproce, dar și conform cu drepturile și obligațiile angajatorilor și angajaților.

Tranziția medicală implică tratamentul de substituție hormonală (HRT – Hormone Replacement Therapy) și intervențiile chirurgicale de aliniere a anatomiei unei persoane trans cu genul acesteia. Cu toate acestea, nu toate persoanele decid sau au posibilitatea să ia aceste măsuri, iar o identitate transgender nu depinde de proceduri medicale.

Un alt pas pe care o persoană trans poate alege să-l facă după momentul asumării identității de gen este **tranziția socială**. Tranziția socială poate începe în familie, în cercul de prieteni, la muncă, la școală sau în orice alt context social. Ea implică mai mult decât coming out-ul în sine. Tranziția socială începe atunci când decizi să-ți manifesti identitatea în mod asumat față de cel puțin o altă persoană. Într-o țară cu un nivel ridicat de transfobie, cum e România, persoanele trans pot aștepta foarte mult până încep această tranziție – uneori și la 40-50 de ani, așa cum puteți vedea în poveștile documentate în addendumul ‘Bune practici de recrutare și management de personal.’

Tranziția administrativă presupune modificarea numelui la Evidența Populației de care aparține persoana – în urma aprobării unei cereri însoțite de un memorandum, două declarații notariale ale unor persoane din cercul solicitantului/ei, și orice alte documente justificative. Această procedură este disponibilă pentru oricine, nu doar pentru persoane trans.

Tranziția juridică presupune modificarea datelor din actele de stare civilă (certificat de naștere), astfel încât acestea să reflecte identitatea de gen asumată. Aceste schimbări se pot realiza în urma deschiderii unui proces civil în instanță împotriva Consiliului local. Dacă petentul/petenta câștigă, va putea avea un act de identitate în care nu doar numele îi va reflecta identitatea de gen, ci și CNP-ul și markerul de sex.

Acești termeni și identități nu sunt definitivi, întrucât limbajul referitor la gen se află în perpetuă schimbare și dezvoltare. Probabil că în viitor vom putea folosi termeni mult mai nuanțați. Unii oameni care au trecut printr-un proces de afirmare a identității de gen, alta decât cea atribuită la naștere, nu se mai descriu ca fiind trans.

A fi trans nu e o problemă legată de identitatea sexuală sau de preferințele sexuale ale unei persoane. Persoanele trans pot fi lesbiene, gay, bisexuale, queer, heterosexuale sau neinteresate de relații sexuale.

Oameni cu diverse identități și expresii de gen au existat dintotdeauna, pe tot globul. Multe culturi dispun de termeni indigeni sau locali pentru a descrie oameni ce ar putea fi numiți trans sau neconformi cu normele stereotipice de gen.

Textele clasice indiene fac referire la oameni de un 'al treilea sex' (Kama Sutra) sau la persoane care nu sunt nici bărbați, nici femei, numite hijra (Ramayana), și binecuvântate de prințul Rama să aducă noroc la nunți - astfel că până în ziua de azi la nunțile indiene sunt adesea chemate hijra să danseze și să cânte.

În America de Nord, există în fiecare din limbile națiunilor native termeni specifici pentru persoane trans, cel mai cunoscut fiind probabil 'two-spirit'. Până la colonizarea continentului american de către albi, persoanele two-spirit au fost tratate cu mult respect și chiar venerație, fiind adesea vracii, preoții sau învățații tribului.

În Franța secolului 19, o persoană intersex pe nume Herculine Barbin a fost îndelung studiat și discutat, cu ecouri până în secolul 20.¹

*Elias Damian
R. Marin
Cluj și București
octombrie 2019*

¹ Vezi cartea lui Michel Foucault, Herculine Barbin, apărută în 2018 la editura Hecate.